

تأثیر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها

مینا نوری صفت

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، فارس، ایران

عباس اللهیاری

عضو هیئت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، فارس، ایران (نویسنده مسئول)

allahyari.abbas@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۳/۰۶ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۶/۱۰

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. داده های آماری بین سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ از بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شده است. کاهش سود تقسیمی و اجتناب از پرداخت مالیات از متغیرهای این پژوهش محسوب می شوند. نمونه آماری پژوهش تعداد ۱۲۱ شرکت از بین ۷۱۰ شرکت پذیرفته شده در بورس تهران، به روش حذفی انتخاب شده است. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و داده های پژوهش از نوع تاریخی با مراجعه به صورت های مالی و گزارشات شرکتها استخراج و نیز تحلیل آماری از طریق مدل های رگرسیون خطی توسط نرم افزاری ایویوز نسخه ۹ انجام گرفته است. نتایج پژوهش نشان می دهد که کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها تأثیرگذار است. بنابراین برای اجتناب از پرداخت مالیات، می بایست به سود تقسیمی شرکت توجه داشت.

واژه های کلیدی: سود تقسیمی، اجتناب از پرداخت مالیات، سهام مدیران خارجی، استقلال هیات مدیره.

۱- مقدمه

زمانی مصرف کند و ثروتش در پایان دوره همانند اول دوره باشد (امیری و همکاران، ۱۳۹۶).

در این مقاله پژوهشگر قصد دارد اجتناب مالیاتی شرکت ها را به طور جداگانه در شرکت هایی که سود تقسیمی سهام را با اعتبارات مالیاتی، ارزیابی کنند. مالیات بر ارزش افزوده و پرداخت سود سهام تقسیمی، که در آن تفاوت های قابل توجهی در اثر تقسیم سود سهام در جهت انگیزه اجتناب مالیاتی به وجود می آورد. و در این میان استراتژی های موجود در اجتناب مالیاتی، که در تنظیم منافع سهامداران، و با کنترل و نظارت مدیران خارجی هیأت مدیره همراه است را ارزیابی می کند (روس مکولر^۴ و همکاران، ۲۰۱۸).

بنابراین با توجه به مطالب فوق الذکر، این پژوهش به بررسی تأثیر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها می پردازد. و بر اساس فرضیه های کاربردی مشخص، نتایج بدست آمده از این پژوهش را به کلیه شرکت های عضو بورس و غیر بورس تعمیم خواهد داد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

به طور کلی دو دیدگاه پیرامون تحقیقات تجربی در مورد فعالیت های اجتناب از پرداخت مالیات وجود دارد؛ دیدگاه نخست این است که مدیران با هدف کاهش تعهدات مالی شرکت و صرفه جویی وجه نقد، فعالیت های اجتناب از پرداخت مالیات را انجام میدهند. بنابراین، از منظر سرمایه گذاران، اجتناب از پرداخت مالیات افزایش دهنده ارزش شرکت است و مدیران برای به کار بستن چنین فعالیت هایی باید تشویق شوند و پاداش بگیرند. مثالی از این دیدگاه از فعالیت های اجتناب از پرداخت مالیات، تحقیق فیلیپس است که بیان کرد پاداش دادن به مدیران واحدهای تجاری بر مبنای سود پس از مالیات، کاهش دهنده نرخ مؤثر مالیاتی شرکتهاست. بر اساس دیدگاه نخست، صرفه جویی ناشی از فعالیت های اجتناب از پرداخت مالیات میتواند منبع مالی ارزشمندی برای ضعف مالی شرکت باشد و تأمین مالی از طریق بدهی یا وجه نقد را کاهش دهد. دیدگاه دوم به مسأله نمایندگی مربوط می شود که در این حالت، اجتناب از پرداخت مالیات به عنوان ابزار ایجاد سپر برای فرصت طلبی و انحراف منافع توسط مدیران است. رفتار اجتناب از پرداخت مالیات را با در نظر گرفتن تضاد منافی که در نتیجه جدایی مالکیت و کنترل و استراتژی اجتناب از پرداخت مالیات ایجاد میشود، مورد بررسی قرار دادند. این محققان بیان کردند که استراتژیهای اجتناب از پرداخت مالیات مستلزم پنهان کردن حقایق است که اینکار با هدف کاهش میزان مالیات از طریق

مالیات هزینه ای است که بر تمام واحدهای انتفاعی که به نوعی درآمدزایی می کنند، از جانب دولت تأمین می شود. چنانچه شرکت ها و اشخاص حقوقی به عنوان واحدهایی تلقی شوند که در راستای کسب سود و انتفاع، فعالیت می کنند، می توان انتظار داشت که به دنبال راهکارهایی برای کاهش مالیات پرداختی خود باشند. در ادبیات مالی در کشورهای خارجی، تلاش ها و راهکارهای قانونی شرکت ها به منظور کاهش هزینه مالیات خود را به نام های متفاوتی از قبیل مدیریت مالیات، اجتناب از پرداخت مالیات و رویه مالیاتی جسورانه می شناسند. به طور متداول فعالیت های اجتناب از پرداخت مالیات به ابزارهای صرفه جویی مالیات اطلاق می شود که منابع را از دولت به سهامداران انتقال می دهد و بنابراین ارزش بعد از مالیات را افزایش می دهد. همچنان که اجتناب از پرداخت مالیات می تواند ارزش بعد از مالیات شرکت را افزایش دهد، از سوی دیگر به دلیل تضاد منافع بین مدیران و سهامداران، می تواند در فعالیت های شرکت ابهام ایجاد و زمینه را برای انحراف منافع توسط مدیران مهیا کند که در صورت وجود انگیزه های پاداشی برای مدیران، این مسئله می تواند کاهش یابد. برنامه های اجتناب از پرداخت مالیات می تواند صرفه جویی مالیاتی را برای شرکت در پی داشته باشد. با این حال همواره این احتمال وجود دارد که به سبب برنامه ریزی های جسورانه مالیاتی که در جهت پنهان کردن حقایق به منظور جلوگیری از کشف شدن توسط مأموران مالیاتی انجام می شود، ابهام فعالیت های مالی شرکت افزایش یابد (فرج زاده دهکردی و همکاران، ۱۳۹۵).

یکی از ملاک های اساسی در جهت انجام سرمایه گذاری های بلندمدت نسبت تداوم سود میباشد. مدیران شرکتهای هنگامی در اخذ تصمیمات سرمایه گذاری خود موفق خواهند بود که از تداوم سود مکتسبه شرکت، اطمینان نسبی را بدست آورند. اصلترین معیاری که مورد سنجش تداوم سود، میتواند قرار گیرد، نسبت بازده سهام در سالهای گذشته میباشد. اگر بازده سهام در دوره های گذشته نرخ رشد مثبتی را تجربه کرده باشد و سود سهام نیز در طی دو یا سه دوره متوالی مثبت و رشد قابل قبولی داشته باشد، از تداوم سود میتوان اطمینان نسبی حاصل کرد (بارتون^۱ و همکاران، ۲۰۱۰).

آدام اسمیت^۲، اقتصاددان مشهور اسکاتلندی، نخستین شخصی بود که سود را اینگونه تعریف کرد: سود مبلغی است که مصرف آن آسیبی بر سرمایه وارد نمیکند. سرجان هیکس^۳، اقتصاد دان انگلیسی و برنده جایزه نوبل با بیانی دقیقتر سود را اینگونه تعریف کرد: سود مبلغی است که شخص طی یک دوره

از فنون مالی بیان شده، این فرضیه است که مدیران داخلی نسبت به مدیران خارجی، اطلاعات بیشتر و کامل تری را در مورد فعالیت شرکت، در اختیار دارند. با فرض صحیح بودن این فرضیه، می توان ادعا نمود که مدیران داخلی، تصمیمات بهتر و آگاهانه تری را نسبت به اعضای خارج از سیستم، اتخاذ می نمایند، چرا که از وجود اطلاعات محرمانه ای آگاهند که یک سرمایه گذار خارج از سیستم، از آن با خبر نیست. برای مثال، مدیران بودجه بندی، که از جزئیات حرکت فعالیت شرکت، آگاه هستند، می توانند از مسائلی باخبر باشند که سایر اعضا از آن بی خبرند. و یا سرمایه گذاران شرکتهای داخلی، ممکن است از وجود اطلاعات خاصی در اقتصاد کشورشان، در تصمیم گیری راجع به سهام خود بهره ببرند، در شرایطی که سرمایه گذاران شرکتهای چند ملیتی، آن اطلاعات را در تصرف خود ندارند (موسوی شیری و همکاران، ۱۳۹۵).

تحقیقات فراوانی در تلاش بوده اند تا دلیل اینکه چرا شرکت ها سود تقسیم می کنند را بیابند. مالیات، پیام برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، قراردادهای ناقص، هزینه های معاملاتی یا سرمایه گذاران نهادی. بحث مربوط به مالیات اشاره به این دارد که شرکت ها باید تقسیم سود خود را به حداقل برسانند چون نرخ مالیاتی بالایی را بر اشخاص تحمیل میکند. در تئوری پیامدهی مدیران از سود تقسیمی به عنوان پیام پر هزینه برای اطلاعات محرمانه شان استفاده می کنند. طبق تئوری نمایندگی توزیع با ثبات وجه نقد هزینه های نمایندگی را کاهش میدهد. سود تقسیمی می تواند به عنوان روش مطلوب برای کاهش هزینه های معاملات برای سهامداران در مدیریت و جوهشان باشد. برای مثال، اگر برای آنها تامین مالی مصارفشان از طریق فروش سهام پر هزینه باشد تقسیم سود برای سهامداران با ارزش است. در نهایت شرکت ها سود تقسیمی را برای جذب سرمایه گذاران نهادی پرداخت می کنند. از آنجاییکه محدودیت های قانونی تقسیم سود را برای سرمایه گذاران نهادی جذاب میکند بنابراین تقسیم سود می تواند روش مناسبی برای ترغیب چنین سرمایه گذارانی باشد. اینکه آیا تئوریهای سود تقسیمی می توانند سیاست تقسیم سود را توضیح دهد مورد بحث است. آنها عقیده دارند که تئوری های سود تقسیمی توان توضیحی کمی دارند. در حالی که دی آنجلو عقیده دارد که سود تقسیمی می تواند ابزار مناسبی برای کاهش مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی باشد (بن دیوید، ۲۰۱۰).

مشکی میاوقی و صرفه جو (۱۳۹۶) به بررسی پیامدهای سیاست سود تقسیمی رو به رشد در شرایط محدودیت مالی و موقعیت رقابتی پرداختند. یافته های پژوهش نشان می دهد واکنش بازار سرمایه (شامل بازده غیرعادی و گردش معاملات)

پنهان کردن حقایق از میزان مالیاتی صورت می پذیرد (پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۳).

نوع مشروع اجتناب از پرداخت مالیات از تفاوت بین قوانین مالیاتی و اصول پذیرفته شده حسابداری ناشی میشود. مثالی از این مورد روش محاسبه هزینه استهلاک است. قانون مالیاتی، شرکت ها را ملزم میکند که با استفاده از روش الزامی شده در قانون دارایی را مستهلک کنند، اما اصول پذیرفته شده حسابداری به شرکت ها اجازه میدهد هزینه استهلاک را به گونه ای محاسبه کنند که اطلاعات بهتری به استفاده کنندگان صورتهای مالی منتقل شود (اسلمرد^۵، ۲۰۰۴).

یکی از ارکان اصلی تصمیم گیریهای مدیران شرکتهای، میزان سود خالص کسب شده میباشد. هنگامی که میزان سود شرکتهای افزایش پیدا میکند به همان نسبت نیز تصمیمات سرمایه ای مدیران تحت تاثیر قرار گرفته و سیاستهای بلندمدت شرکتهای در جهت سوق پیدا خواهد کرد که میزان سرمایه گذاری بلندمدت افزایش یابد (ریچاردسون^۶ و همکاران، ۲۰۰۶).

با افزایش سود مکتسبه شرکت، توقع سهامداران نیز در دریافت سود سهام بیشتر شده و انتظارات سهامداران با توجه به میزان رشد سود خالص، رشد مثبتی را تجربه خواهد کرد. سود کسب شده شرکتهای به دو بخش نقدی و غیر نقدی (تعهدی) تقسیم میشود. بخش نقدی سود مکتسبه قابلیت انعطاف پذیری بالایی داشته و در هر دو بخش سود سهام تقسیمی بین سهامداران و انجام سرمایه گذاری های بلندمدت قابلیت اجرایی دارد (پانتسلوتوس^۷، ۲۰۱۵).

ادبیات موجود نشان می دهد که تقلیل سود تقسیمی ممکن است با سطوح پایین تر از اجتناب مالیاتی همراه باشد. با این وجود محدودیت های متعددی در این مطالعه وجود دارد. در این مطالعه از نمونه هایی استفاده می شود که به نظر میرسد بیشتر به جامعه آماری می شود تعمیم داد، با این وجود می توان گفت هیچ شواهدی وجود ندارد که سود تقسیمی را بر اجتناب از پرداخت مالیات سنجیده باشند (امیران^۸ و همکاران، ۲۰۱۶).

آدام اسمیت، اقتصاددان مشهور اسکاتلندی، نخستین شخصی بود که سود را اینگونه تعریف کرد: سود مبلغی است که مصرف آن آسیبی بر سرمایه وارد نمیکند. سرجان هیکس، اقتصاد دان انگلیسی و برنده جایزه نوبل با بیانی دقیقتر سود را اینگونه تعریف کرد: سود مبلغی است که شخص طی یک دوره زمانی مصرف کند و ثروتش در پایان دوره همانند اول دوره باشد (امیری و همکاران، ۱۳۹۶).

یک نظریه متداول در زمینه روش های سنجش عملکرد شرکت ها، از جمله تغییرات تقسیم سود سهام، که در بسیاری

های مشخص نتایج کاربردی را در اختیار استفاده کنندگان قرار دهیم به نحوی که بتوان به طریقی این نتایج را به تمامی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تعمیم داد. این تحقیق در مورد مالیات شرکتهای به دلیل افزایش بروز و میزان اجتناب مالیاتی شرکتهای دارای اهمیت است. و همچنین بر اساس نقش مدیران خارجی هیأت مدیره و استقلال هیأت مدیره در سیاست تقسیم سود در سطح بین المللی، و اثر آنها بر خشونت علیه مالیاتی در سطح جهانی، مهم می باشد (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

۳- روش شناسی پژوهش

روش تحقیق بکارگرفته شده در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی میباشد، زیرا تأثیر متغیرها بر یکدیگر، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. همچنین از لحاظ هدف، از نوع تحقیق کاربردی است و با استفاده از رویکرد گذشته شرکت ها می باشد. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش هایی است که هدف آنها توصیف نمودن شرایط یا پدیده های مورد بررسی و میزان تأثیر آنهاست. با توجه به مساله و هدف اصلی این تحقیق که بدنبال بررسی تأثیر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها می باشد، از روش تحقیق تحلیلی استفاده می شود. و همچنین داده های استخراج شده از صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بعنوان جامعه آماری، در خلال سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ به مدت ۸ سال می باشد و از طریق سایت ها و نرم افزارهای خاص مورد تأیید بورس اوراق بهادار تهران گردآوری گردیده است. در این پژوهش بعد از جمع آوری داده ها آنها را در نرم افزار Excel وارد کرده و محاسبات اولیه را انجام خواهیم داد. سپس جهت تجزیه تحلیل نهایی آن از مدل های رگرسیون خطی و با استفاده از نرم افزار Eviews نسخه ۹ بهره خواهیم برد.

۴- فرضیه های پژوهش

بر اساس پژوهش روس مکولر و همکاران (۲۰۱۸) عبارتند از:

فرضیه اصلی

- سود تقسیمی سهام بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها تأثیر معناداری دارد.

فرضیه های ویژه

- ۱) سود تقسیمی مدیران خارجی هیأت مدیره قابل تقسیم بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها تأثیر معناداری دارد.
- ۲) سود تقسیمی اعضای هیأت مدیره مستقل بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها تأثیر معناداری دارد.

به افزایش سود تقسیمی در شرکت هایی با محدودیت مالی نسبت به شرکت های بدون محدودیت مالی، ضعیف تر است. همچنین کاهش تمرکز و در نتیجه، افزایش رقابت در فروش محصولات در شرکت هایی با محدودیت مالی، باعث تضعیف بیشتر واکنش بازار به خبر افزایش سود تقسیمی می شود.

مرادی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی رابطه سیاست تقسیم سود و سرمایه گذاری: با تأکید بر نقص عدم اطمینان در جریان وجه نقد پرداختند. یافته های پژوهش حاکی از آن است که بین سود تقسیمی و مخارج سرمایه ای، رابطه مثبت و معناداری وجود ندارند. لیکن در شرایطی که نوسان با اهمیتی در جریان وجه نقد وجود دارد. مخارج سرمایه ای نسبت به سود تقسیمی به صورت با اهمیتی حساسیت نشان خواهد داد. روس مکولر^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود به بررسی تأثیر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های بزرگ پرداختند. نتایج آنها نشان داد کاهش سود تقسیمی تأثیر مثبتی بر اجتناب از پرداخت مالیات دارد و همچنین ارزش افزوده مالیاتی در اثر بخشی تقلیل سود سهام نیز موثر هستند و حاکمیت شرکتی آنها را تحت تأثیر قرار می دهد.

گوه^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۶) تأثیر اجتناب مالیاتی بر هزینه حقوق صاحبان شرکت ها را بررسی کردند. در این تحقیق از سه سنجه سود حسابداری مشمول مالیات، تفاوت دفتری مالیات و نرخ مؤثر مالیاتی به عنوان شاخص های اندازه گیری اجتناب مالیاتی استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد بین اجتناب مالیاتی و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت ها رابطه منفی معناداری وجود دارد. همچنین، آن ها دریافته اند که در شرکت هایی با نظارت خارجی بهتر و شرکت های با کیفیت اطلاعات حسابداری بالاتر، این رابطه قوی تر است. هدف از این مطالعه، تعیین تأثیر سود تقسیمی سهام بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت ها می باشد. بنابراین اهداف پژوهش شامل موارد زیر هستند:

- ۱) تجزیه و تحلیل اهمیت سود تقسیمی
- ۲) تجزیه و تحلیل اهمیت اجتناب از پرداخت مالیات شرکتهای
- ۳) تعیین و تشخیص اثر سهام مدیران خارجی هیأت مدیره و استقلال هیأت مدیره بر اجتناب مالیاتی
- ۴) ارائه نتایج و پیشنهادات حاصل از تجزیه و تحلیل موارد فوق

بنابراین انتظار ما از پژوهش این است که به تشخیص تأثیر سود تقسیمی سهام بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های عضو بورس اوراق بهادار تهران بپردازیم و از طریق فرضیه

۵- مدل آماری پژوهش

بر اساس مدل روس مکولر و همکاران (۲۰۱۸)، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

$$CashETR_{j,t} = \alpha_0 + \beta_1 DivTC_{j,t} + \beta_2 DivNTC_{j,t} + \beta_3 Outside_{j,t} + \beta_4 Outside_{j,t} * DivNTC_{j,t} + \beta_5 Controls_{j,t} + \beta_6 Year_{j,t} + \varepsilon_0$$

۶- متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن

• نرخ موثر مالیاتی (CashETR):

برای اندازه‌گیری این شاخص از تقسیم هزینه مالیات شرکت t در پایان سال مالی t بر درآمد قبل از مالیات شرکت t در پایان سال مالی t به دست می‌آید. هر چه اندازه این شاخص بزرگتر باشد، سطح اجتناب از پرداخت مالیات شرکت کمتر است (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• شاخص سود سهام شرکت با اعتبار مالیاتی (DivTC):

اگر شرکت i سود سهام با اعتبار مالیاتی در سال t پرداخت کند عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می‌شود (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• شاخص سود سهام شرکت بدون اعتبار مالیاتی (DivNTC)

اگر شرکت i سود سهام بدون اعتبار مالیاتی در سال t پرداخت کند عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می‌شود (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• سهام مدیران خارجی هیأت مدیره (Outside):

برای اندازه‌گیری این شاخص از درصد سهام مدیران خارجی هیأت مدیره در سال t بدست می‌آید (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• اندازه شرکت (Size):

لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها به عنوان نماینده‌ای از اندازه شرکت می‌باشد (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• اهرم مالی شرکت (Lev):

از طریق تقسیم کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌های شرکت در پایان سال بدست می‌آید (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

• سودآوری (ROA):

برای اندازه‌گیری این شاخص از تقسیم درآمد قبل از مالیات بر کل دارایی‌ها بدست می‌آید (روس مکولر و همکاران، ۲۰۱۸).

۷- یافته‌های پژوهش

چنانچه در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود، مقادیر میانگین و میانه به هم نزدیک می‌باشند و این نشان دهنده توزیع متناسب داده‌ها می‌باشد. همچنین انحراف تمامی متغیرها کوچک و مثبت می‌باشد که بازهم نشان از توزیع مناسب داده‌ها دارد. چولگی بدست آمده برای تمامی متغیرها با مقادیر مثبت نشان داده شده است یعنی توزیع نامتقارن داده‌ها به سمت مقادیر بالاتر می‌باشد و یا دارای چولگی مثبت هستند.

طبق جدول شماره ۲، مانا و ایستا بودن متغیرهای پژوهش نشان داده شده است که با توجه به مقادیر بدست آمده در جدول فوق تمامی متغیرها مانا می‌باشند؛ چون دو شرط مانا بودن (سطح معناداری صفر و آماره کمتر از ۵ درصد) برقرار است.

جدول ۱- آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	معیارهای تمرکز		معیار پراکندگی	معیارهای شکل توزیع	
	میانگین	میانه		چولگی	برجستگی
Y	۳۵۰/۱۴	۱۶۸۲/۵	۴۷۸۰/۰۵	۲/۵۵	۱۰/۲۸
X1	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۵	۴/۹۸	۳۱/۴۷
X2	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۸	۳/۲۷	۱۶/۳۱
X3	۰/۲۰	۰/۱۴	۰/۱۵	۱/۱۵	۴/۱۷
X4	۰/۵۱	۰/۵۲	۰/۱۹	۰/۱۰	۲/۰۸
X5	۰/۲۶	۰/۲۲	۰/۱۸	۱/۶۴	۶/۱۸
X6	۰/۱۹	۰/۱۵	۰/۲۰	۳/۶۰	۲۰/۴۱

جدول ۲- نتیجه آزمون مانایی لوین و لین

متغیر	آماره	معنی‌داری	نتیجه
نرخ موثر مالیاتی شرکت	-۱۲/۶۹	۰/۰۰۰	مانا
شاخص سود سهام با اعتبار مالیاتی	-۱۶/۶۴	۰/۰۰۰	مانا
شاخص سود سهام بدون اعتبار مالیاتی	-۱۲/۲۳	۰/۰۰۰	مانا
سود تقسیمی مدیران خارجی هیئت مدیره	-۳۵/۳۹	۰/۰۰۰	مانا
اهرم مالی	-۳/۸۷	۰/۰۰۰	مانا
اندازه	-۷/۲۱	۰/۰۰۰	مانا
سود آوری شرکت	-۸/۱۹	۰/۰۰۰	مانا

۱-۷- آزمون عدم هم خطی بین متغیرها

به منظور بررسی روابط بین متغیرها از آزمون پیرسون استفاده گردید. ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای تحقیق در جدول ۳ ارائه شده است. در آمار، ضریب همبستگی پیرسون یا ضریب همبستگی حاصل ضرب گشتاور پیرسون میزان همبستگی خطی بین دو متغیر تصادفی را می‌سنجد. مقدار این ضریب بین ۱- تا ۱ تغییر می‌کند که «۱» به معنای همبستگی مثبت کامل، «۰» به معنی نبود همبستگی، و «-۱» به معنی همبستگی منفی کامل است. در جدول ۳ میزان همبستگی در سطر اول و معنی داری همبستگی در سطر دوم نوشته شده است. در صورتی که معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد همبستگی مورد نظر از نظر آماری معنی دار است. همانگونه که ملاحظه میشود در تمام موارد همبستگی‌ها معنی دار میباشند اما شدت همبستگی‌ها کمتر از مقداری است که احتمال وجود همخطی در مدل وجود داشته باشد.

۲-۷- بررسی مدل پژوهش

همانطور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون چاو کمتر از $\alpha=0/05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می‌شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شده لذا آزمون هاسمن توانایی تشخیص انتخاب بین استفاده از اثرات ثابت یا تصادفی را ندارد و باید از معیار دیگری در این خصوص استفاده کرد. برای این منظور مدل را با اثرات تصادفی تخمین زده و سپس میزان توانایی اثرات تصادفی در تبیین ارتباط بین متغیرهای مدل سنجیده می‌شود.

جدول ۳- ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای تحقیق

X6	X5	X4	X3	X2	X1	Y	
						۱/۰۰۰۰	Y
					۱/۰۰۰۰	۰/۹۳	X1
				۱/۰۰۰۰	-۰/۰۴	۰/۰۹	X2
			۱/۰۰۰۰	۰/۶۸	-۰/۰۱	۰/۲۴	X3
		۱/۰۰۰۰	۰/۳۸	-۰/۱۶	۰/۳۷	۰/۲۵	X4
	۱/۰۰۰۰	-۰/۱۰	۰/۰۲	-۰/۰۵	۰/۱۲	۰/۱۲	X5
۱/۰۰۰۰	-۰/۱۶	۰/۱۱	-۰/۱۸	-۰/۰۵	-۰/۲۰	-۰/۱۸	X6

جدول ۴- نتایج آزمون چاو برای مدل رگرسیونی

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	مدل رگرسیونی
استفاده از مدل پانل	۰/۰۰۰	(۱۲۰، ۸۳۹)	۱۳/۷۰	

جدول ۵- نتایج آزمون هاسمن مدل رگرسیونی

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	مدل رگرسیونی
نامشخص	۱/۰۰۰	۷	۰/۰۰۰	

طبق جدول ۷ که تأثیر سود تقسیمی بر نرخ موثر مالیاتی (اجتناب از پرداخت مالیات) را مورد آزمون قرار داده است. با توجه به ضرایب رگرسیونی و آماره آزمون t و همچنین سطح معناداری هر یک از متغیرها می توان گفت هر یک از متغیرهای پژوهش بر نرخ موثر شرکت اثرگذار است. و از آنجا که سطح معناداری صفر و آماره دوربین واتسن $۱,۸۳$ و این عدد بین $۱,۵$ تا $۲,۵$ قرار دارد، و همچنین طبق آماره f که $۸/۶۰$ گزارش شده است نیز در تأیید فرضیه اصلی نقش دارد. می توان به عدم خودهمبستگی بین خطاها به عنوان یکی دیگر از پیش فرض های رگرسیون نیز پی برد؛ و همچنین اثر سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیاتی مورد تأیید قرار می گیرد.

همانطور که در جدول ۸ ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون جارک برا کمتر از $\alpha=۰/۰۵$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵% توزیع پسماندها نرمال نمیباشد. در نمودار ۲ هیستوگرام پسماند مدل رگرسیونی ارائه شده است. با توجه به جدول ۹، اثر متغیر های مختلف مشخص میگردد. با توجه به اثرات بررسی شده، در جدول شماره ۱۰، فرضیه های پژوهش مورد بررسی قرار میگیرد:

همانطور که در جدول ۶ ملاحظه می شود اثرات تصادفی قادر به تبیین ۶۳% از تغییرات مدل نمی باشد لذا می بایست از اثرات ثابت برای تخمین مدل استفاده نمود.

جدول ۶- توانایی تخمین مدل اثرات تصادفی برای مدل رگرسیونی

مشخصات اثر	Rho
اثرات تصادفی تبیین شده	۰/۳۷
اثرات تصادفی تبیین نشده	۰/۶۳

۷-۳- آزمون فرضیه ها

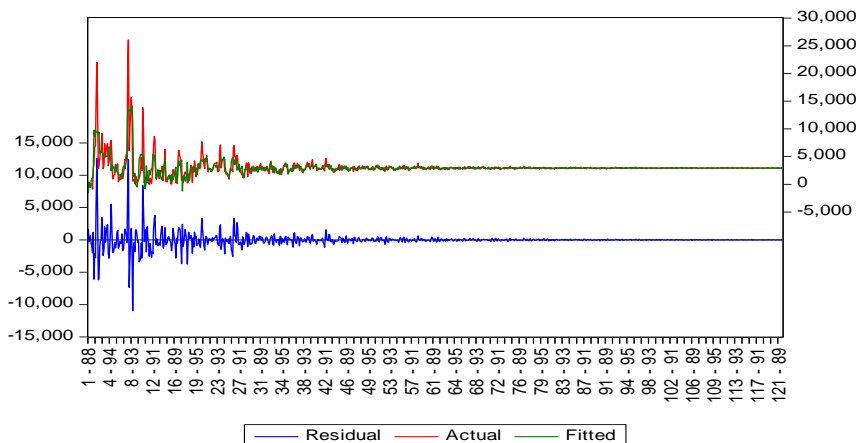
H_1 : سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکتها (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) تأثیر معناداری دارد. نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی در جدول ۷ آمده است. همانطور که در این جدول مشاهده می شود، نتایج بدست آمده از تخمین الگوی رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی نشان از تأیید تأثیر سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکتها دارد.

جدول ۷- نتایج برازش مدل رگرسیونی برای مدل رگرسیونی

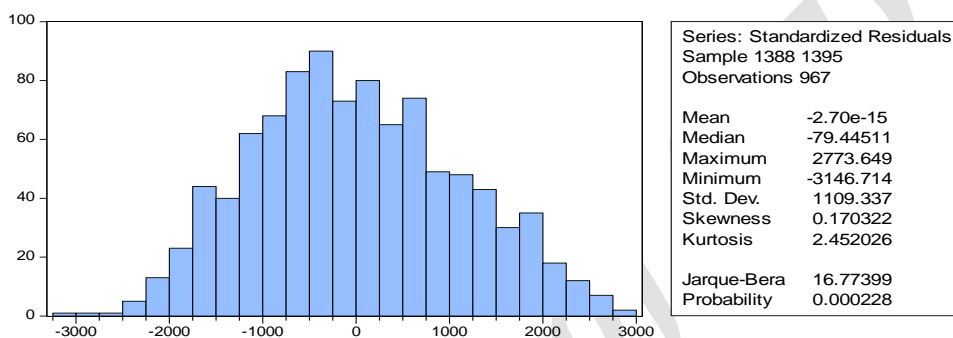
متغیر پاسخ = نرخ موثر مالیاتی شرکت			
سطح معناداری	آماره آزمون t	ضرایب رگرسیونی	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	15.97672	7315.871	ثابت معادله (α)
۰/۰۰۰	11.00026	43927.23	شاخص سود سهام با اعتبار مالیاتی
۰/۰۰۰	-6.29378	-24602.3	شاخص سود سهام بدون اعتبار مالیاتی
0.0964	1.664484	3863.396	سود تقسیمی مدیران خارجی هیئت مدیره
0.024	-2.26185	-52636.6	سهام مدیران خارجی هیئت مدیره* شاخص سود سهام بدون اعتبار مالیاتی
۰/۰۰۰	-10.2387	-8860.51	اهرم مالی
0.0003	3.668315	1789.544	اندازه
0.0136	2.473127	710.7018	سود آوری شرکت
سطح معناداری = ۰/۰۰۰		آماره آزمون $F = ۸/۶۰$	
ضریب تعیین = ۰/۵۶		آماره دوربین واتسن: ۱/۸۳	

جدول ۸- نتایج آزمون جارک برا برای مدل

پسماند مدل رگرسیونی	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
	۱۶/۷۷	۰/۰۰۰	نرمال بودن توزیع پسماند مدل

نمودار ۱- نمودار خطی پسماند مدل رگرسیونی

نمودار ۲- هیستوگرام پسماند مدل رگرسیونی

جدول ۹- اثرات مهم مورد بررسی بر نرخ موثر مالیاتی

معنی داری	مقدار	اثر مورد نظر
***	43927.23	شاخص سود سهام با اعتبار مالیاتی
***	-24602.3	شاخص سود سهام بدون اعتبار مالیاتی
*	3863.396	سود تقسیمی مدیران خارجی هیئت مدیره
**	-52636.6	سهام مدیران خارجی هیئت مدیره* شاخص سود سهام بدون اعتبار مالیاتی
***	-8860.51	اهرم مالی
***	1789.544	اندازه
**	710.7018	سود آوری شرکت

*** معنی دار با اطمینان بیش از ۹۹ درصد   ** معنی دار با اطمینان بیش از ۹۵ درصد

* معنی دار با اطمینان بیش از ۹۰ درصد   ---: عدم معنی داری

جدول ۱۰- بررسی فرضیه ها

نتیجه	فرضیه	ردیف
تایید	سود تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	اصلی
تایید	سود تقسیمی مدیران خارجی هیأت مدیره بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	فرعی اول
تایید	سود تقسیمی اعضای هیأت مدیره مستقل بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	فرعی دوم

۸- نتیجه گیری و بحث

نتایج پژوهش حاکی از آن است که سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیرگذار می باشد. طبق نتایج بدست آمده دو مورد از شاخص های مربوط به سود سهام تقسیمی نظیر سهام مدیران خارجی هیأت مدیره و استقلال هیأت مدیره بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت اثر معنی داری دارد.

با توجه به فرضیات مشخص شده در پژوهش، بطور خلاصه باید گفت که سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) تأثیر منفی و معناداری دارد و با تأیید هر دو فرضیه ویژه (سهام مدیران خارجی هیأت مدیره، استقلال هیأت مدیره) می توان گفت که کاهش سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت اثر گذار است. و مدیران باید سعی کنند سود سهام تقسیمی را افزایش دهند تا باعث اجتناب از پرداخت مالیات شرکت نشود. همچنین حسابرسان زمان بررسی شرکت باید این نکته را در نظر بگیرند که کاهش سود سهام تقسیمی می تواند در اجتناب از پرداخت مالیات شرکت موثر باشد. سود تقسیمی مدیران خارجی هیأت مدیره می تواند بر اجتناب از پرداخت مالیات اثرگذار باشد، چون مدیران خارجی از شرایط، اصول و قوانین و مقررات مربوط به شرکت ها اطلاعی ندارند و نمی توانند به صورت کامل به این نکته اشاره کنند که تمام فعالیت ها طبق ضوابط تعیین شده پیش می رود. همچنین مستقل بودن هیأت مدیره نیز می تواند بر اجتناب مالیاتی اثرگذار باشد، زیرا مستقل بودن اعضای هیأت مدیره نیز به دلیل اینکه برای هر شرکتی به صورت مستقل فعالیت می کنند پس بنابراین چندان انگیزه ای برای کنترل تمامی جوانب مربوط به رعایت اصول و قوانین وضع شده شرکت ندارند و این مسئله باعث می شود بر اجتناب مالیاتی اثرگذار باشد.

سود تقسیمی مدیران و اعضای هیأت مدیره مستقل می توانند بر اجتناب مالیاتی اثرگذار باشند؛ زیرا اگر شرکتی به تمام موارد قراردادی و یا ضوابط تعیین شده مورد کنترل قرار ندهند می توانند باعث کاهش سود تقسیمی شوند؛ در نتیجه این کاهش می تواند مدیران را وادار به اجتناب مالیاتی نماید زیرا با کاهش سود تقسیمی سعی می کند از پرداخت مالیات، اجتناب و نسبت به سهامداران خود عکس العملی غیر منطقی نشان دهد. با این وجود مدیران و اعضای هیأت مدیره در تلاش خواهند بود که سود تقسیمی را افزایش دهند و بتوانند علاوه بر پرداخت سود به سهامداران، مالیات، بتوانند شرکت را رشد و تقویت کنند و از سهامداران بخواهند که اقدام به سرمایه گذاری بیشتری نمایند. با توجه به نتیجه حاصل از این پژوهش

و نتایج حاصل از پژوهش های پیشین می توان اظهار داشت هر چند در ایران پژوهشگران پیشین اثر یا ارتباط هر یک از متغیرهای فوق (سود تقسیمی و اجتناب مالیاتی) را با متغیرهای دیگری مورد سنجش قرار داده اند اما تاکنون به اثر کاهش سود تقسیمی بر اجتناب مالیاتی سنجیده نشده است.

پیشنهادات کاربردی پژوهش:

✓ بر اساس فرضیه اصلی می توان پیشنهاد نمود شرکت ها سود تقسیمی خود را بیشتر مورد توجه قرار دهند تا با افزایش آن علاوه بر سوددهی شرکت و افزایش کارایی آن بتوانند اجتناب مالیاتی را کاهش دهند.

✓ بر اساس فرضیه ویژه اول پیشنهاد می شود سود تقسیمی مدیران خارجی هیأت مدیره بر کنترل و نظارت عملیاتی شرکت دقت بیشتری داشته باشند، تا مدیران داخلی و مالکان هنگام ثبت سود به منجر به ثبت غیر واقعی و کمتر از سود واقعی نشوند.

✓ براساس فرضیه ویژه دوم پیشنهاد می شود سود تقسیمی اعضای هیأت مدیره مستقل که به صورت مستقل بر نظارت تقسیم سود نقش دارند، می توانند برای پیشرفت کارایی شرکت، راهکارهایی را در اختیار کارکنان و مدیران عملیاتی قرار دهند تا سود تقسیمی سالانه خود را افزایش دهند و با اعلام سود واقعی بتوانند بر اجتناب مالیاتی مدیران ارشد شرکتها نظارت داشته باشند.

با توجه به نتایج پژوهش می توان برای پژوهشگران آتی پیشنهاد نمود:

✓ می توان پیشنهاد نمود تأثیر کاهش سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت را با توجه به وجود شرایط کلان اقتصادی و تورمی مورد بررسی قرار داد.

✓ می توان پیشنهاد نمود اثر کاهش سود سهام تقسیمی بر اجتناب از پرداخت مالیات را در شرایط رقابت بازار مورد بررسی قرار دهند.

✓ می توان تأثیر کاهش سود عملیاتی بر اجتناب مالیاتی بر عملکرد شرکت را با استفاده از شاخص های رشد سود عملیاتی، رشد فروش و رشد سود خالص را مورد مطالعه قرار داد.

فهرست منابع

* امیری، علی، نعمتی، کریم، دردانه، اسماعیل. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر پیامد اجزای نقدی سود و تداوم سود بر بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران،

value the mostdand why? The Accounting Review, Vol. 85. Pp. 753-789.

- * Ben-David, I. (2010). Dividend Policy Decisions, in H. Kent Baker and John R. Nofsinger (eds.), Behavioral Finance (Robert W. Kolb Series in Finance), John Wiley & Sons, Inc., New Jersey.
- * Chen, S., Chen, X., Cheng, Q. & Shevlin, T. (2010). Are Family Firms More Tax Aggressive than Non-Family Firms? Journal of Financial Economics, 3(95): 41-61.
- * Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., & Tuna, I. (2006). The implications of firm growth and accounting distortions for accruals and profitability, The Accounting Review, Vol. 81. Pp713-743.
- * Slemrod, J (2004), The Economics of Corporate Tax Selfishness, National Tax Journal, 57.

یادداشت‌ها

- ¹ Barton
- ² Adam Smit
- ³ Serjan Hicks
- ⁴ Ross McClure
- ⁵ Slemrod
- ⁶ Richardson
- ⁷ Papanastasopoulos
- ⁸ Amiram
- ⁹ Ben-David
- ¹⁰ Ross McClure
- ¹¹ Goh

فصلنامه علمی تخصصی مدیریت، حسابداری و اقتصاد، دوره ۱، شماره ۲، صص ۸-۲۴.

- * پورحیدری، امید، فدوی، محمد حسن، امینی نیا، میثم. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر اجتناب از پرداخت مالیات بر شفافیت گزارشگری مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، سال چهاردهم، شماره ۵۲، صص ۸۵-۸۹.
- * فرج زاده دهکردی، حسن، صراف، فاطمه، دستورانی، رقیه. (۱۳۹۵). اهمیت کیفیت محیط اطلاعات داخلی بر اجتناب از مالیات، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی رجاء.
- * مردای، محمد، ویسی حصار، ثریا، محقق، فاطمه. (۱۳۹۶). بررسی رابطه سیاست تقسیم سود و سرمایه گذاری: با تأکید بر نقص عدم اطمینان در جریان وجه نقد، فصلنامه پژوهش های نوین در حسابداری و حسابرسی، سال ۱، شماره ۳، صص ۶۵-۸۴.
- * مشکی میاوقی، مهدی، صرفه جو، فاطمه. (۱۳۹۶). بررسی پیامدهای سیاست سود تقسیمی رو به رشد در شرایط محدودیت مالی و موقعیت رقابتی، فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت دارایی و تأمین مالی، سال ۵، شماره ۳، صص ۱۹-۳۴.
- * موسوی شیرینی، محمود، صالحی، مهدی، رمضان زاده نمین، نیلوفر. (۱۳۹۵). تغییرات سود تقسیمی سهام و محتوای اطلاعاتی قیمت سهام، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه پیام نور قشم.
- * Ross McClure, Roman Lanis, Peter Wells, Brett Govendir. (2018). The impact of dividend imputation on corporate tax avoidance: The case of shareholder value. Journal of Corporate Finance 48 (2018) 492-514
- * Koester, A., Shevlin, T., and Wangerin, D. (2016). The role of managerial ability in corporate tax avoidance, working paper, Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2753152.
- * Amiram, D., Bauer, A.M., Frank, M.M., (2016). Tax avoidance at public corporations driven by shareholder taxes: evidence from changes in dividend tax policy. Darden Business
- * Goh, B.W. Lee, J. Lim, Ch. & Shevlin, T (2016). "The Effect of Corporate Tax Avoidance on the Cost of Equity", Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2737784
- * Papanastasopoulos, G. (2015). Accruals, growth, accounting distortions and stock returns: the case of FRS3 in the UK, The North American Journal of Economics and Finance, Vol33. Pp39-54.
- * Barton, J., Hansen, T., & Pownall, G. (2010). Which performance measures do investors around the world